

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

3173

246

GRAMMATICALE RAADSELEN,

BESPROKEN

DOOR

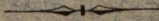
I. M. HOOGVLIET.

~~~~~
MET EEN VOORWOORD

VAN

J. J. HARTMAN.

„Open brief aan den Schrijver”.

LEIDEN,

S. C. VAN DOESBURGH.

1892.

E

16

3173
E16

GRAMMATICALE RAADSELEN.

LEIDEN: STOOMDRUKKERIJ VAN L. VAN NIFTERIK HZ.

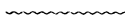
~~623~~
~~F174~~

GRAMMATICALE RAADSELEN,

BESPROKEN

DOOR

I. M. HOOGVLIET.

MET EEN VOORWOORD

VAN

J. J. HARTMAN.

„Open brief aan den Schrijver”.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1892.

OPEN BRIEF AAN DEN SCHRIJVER.

AMICE!

Of ik je raad je „grammaticale raadselen” uittegeven? Neen maar óf ik! Er wandelen heel wat boeken de wereld door die eigenlijk het licht niet mogen zien; er zijn er ook waarvan het doodjammer wezen zou als ze het licht niét zagen, en onder die laatste reken ik jou geschrift. Denk nu niet dat ik daarmee verklaar en decreteer dat je ontwijfelbaar gelijk hebt: ik hoop mijn leven lang voor een dergelijke aanmatiging bewaard te blijven. En al kon ik dat ten stelligste verzekeren, je geschrift zou daardoor in mijn oogen niet in waarde stijgen. De abstracte waarheid is voor mij een heerlijke deugd, vooral als ik denk aan de tegenovergestelde ondeugden: onoprechtheid, deftige domheid, geleerde onbeduidendheid. Maar om concrete „waarheden” geef ik niet veel; van die waarheden die je maar zoo voor 't registreeren en nummeren hebt en die een rampzalig nageslacht voor zijn examen kan van buiten leeren; van die „steenen, aangedragen voor het gebouw der wetenschap”, waarvan intusschen niemand weet wáár ze geplaatst moeten worden, en die dus vaak gezegd gebouw onnoodig vergrooten . . . , dat vind ik allemaal droge, koude, harde dingen. En dat heele beeld van een gebouw der

wetenschap is weinig naar mijn smaak: het is zoo zielloos, zoo stom, zoo somber. Wat mij in onze philologische wetenschap bekoort is alleen hetgeen leeft en leven geeft. En die deugd is aan jou geschrift in de hoogste mate eigen. Het gaat mij, als ik het lees, net als wanneer ik je over je lievelingsonderwerp, de taal, hoor spreken. Dan wordt taal voor mij een mensch die leeft en laat leven, d. i. een mensch die zijn eigen, ingeschapen, aard heeft, maar dien aard weet te wijzigen naar al het levende om hem heen; ik zie hem met een vast plan op weg gaan, maar steeds zich schikken naar de omstandigheden: komt hij in 't nauw, hij vindt een uitweg; kan hij door een zijpad zijn doel vlugger en makkelijker bereiken, hij slaat dat in; nooit is hij verlegen, zoodra een hulpmiddel hem begeeft, hij vindt een ander; de bagage die hij niet langer noodig heeft, laat hij vallen; kortom, hij is een verstandig mensch, die wel door een beginsel wordt bestuurd, maar niet zoo dat hij van het leven der andere menschen wordt vervreemd. En een geleerde die dát van de taal weet te maken mag mijnentwege gerust iets zeggen, dat misschien naderhand blijkt niet geheel juist te zijn; en 't kan mij ook niet schelen of een ander vóór hem al eens hetzelfde heeft gezegd: dat allervoornaamste, de persoonlijke bezieling, die hij aan zijn ontdekkingen heeft weten te geven, dat is en blijft geheel alleen zijn eigendom.

Dus ga uw boekje op reis met mijn beste, mijn hartelijkste heilwenschen! 't Is misschien mal, maar ik ben er trotsch op dat je 't als 't ware onder mijn patronaat de wereld hebt willen inzenden.

En nu nog wat! Ik heb in de laatste maanden heel wat brieven van je ontvangen — zoo krijgt niet iedereen ze! — vol van allerlei vragen, waarvan eenige wél waard zijn in 't openbaar te worden beantwoord. Ze betreffen de kritiek van Horatius.

Je zegt dat je de woorden „*quisquis ingentes oculo irretorto spectat acervos*” (C. II, 2, 24) nooit kunt lezen zonder je even van het verband waarin ze voorkomen los te maken en te denken

aan iemand die, zonder naar te worden, stapels afzichtelijke lijken kan aanzien. Hoe precies je den spijker op den kop treft bewijst een plaats bij Tacitus (Hist. II, 70). „Vitellius, zoo wordt verhaald, bezocht bij zijn komst in Italië het slagveld van Bedriacum. Het was een afgrijselijk schouwspel, die stapels lijken, die daar ongeveer veertig dagen hadden gelegen. Toch keken de soldaten er met belangstelling naar, omdat ze zoo een denkbeeld kregen van het gevecht, en degenen die daaraan hadden deelgenomen wezen met ingenomenheid de plaatsen waar ze gestaan en gevochten hadden, aan. Maar ook onder hen waren er bij wie die dooden de sombere gedachte aan de wisselvalligheid van het menschelijk levenslot opwekten, en die tranen van medelijden over hen stortten. Alleen Vitellius wendde de oogen niet af, het gezicht van die duizenden gedooide medeburgers deed hem niet ontstellen.” Daar heb je nu iemand die *oculo irretorto spectat acervos*. Je wilt van *spectat* maken *spernit*. Cui bono? Dan blijft toch het naakte *acervos* staan, en al stond er *auri* of *argenti* bij: stapels gouden tientjes, die zoo maar aan den weg liggen, zijn, gelijk je terecht opmerkt, een hoogst zeldzaam schouwspel. Bovendien *oculo irretorto* beteekent toch nooit iets anders dan dat men ergens den blik niet van af wendt; niet dat men iets voorbij gaat zonder er den blik heen te wenden. Laten we ons maar in 't onvermijdelijke schikken: jongen, jongen! zoo'n Sapphische strofe is zoo moeielijk, en als je dan eenmaal al die lange en korte lettergrepen op hun plaats hebt, en 't komt met den zin ook zoowat uit, dan is 't menschelijk om aan dat mooie gebouwtje maar niet langer te tornen: 't mocht eens omvallen! Zie, zoo: verder geen woord meer; als een Duitsch vakgenoot deze ontboezeming leest, krijgt de man het toch al op zijn zenuwen.

Het is zeker ongewoon om in de hoogste ekstase van een gloeiend feest den wensch te uiten dat iemand „de afweegsche sloerie, lellebel Lyde” (zooals gij vertaalt) zal halen . . . neen! lokken uit haar huis. Gij denkt „*devium scortum*” is maar een

opvulling van een lacune, waar oorspronkelijk een onbekend woord, van 't genre van *ambubaiā*, heeft gestaan. Best mogelijk, maar och Hemel! Horatius kan zoo raar doen als hij 't over de meisjes heeft.

Intusschen, dat we bij Horatius vaak een onhandig aangevulde lacune te lezen krijgen, is een vruchtbare gedachte van je. In zijn werkelijk mooie, onsterfelijke, satiren en epistels heeft Horatius geen onzin geschreven als: (Sat. II, 2, 13) „*Seu te discus agit pete cedentem aëra disco*”; en dat de brave boertjes aan den disch van den edelen Ofellus (ib. 123), zoodra ze merken dat ze tegen de tafelwetten hebben gezondigd, in stillen deemoed poenitet drinken, zoodat hun schuldbewustzijn hun eenige ceremoniemeester is, dat is te dol. Gij wilt *nullo magistro* lezen. Maar waar blijven dan al die mooie Deutsche noten?

Nu, amice, voorloopig vaarwel! Schrijf mij veel brieven: ik verzamel er het allerbeste uit, en als jij er dan den brui van geeft om te publiceeren, dan geef ik het achter je rug anonym uit. De ervaren lezer merkt toch wel wie de schrijver is.

t. t.

Leiden, 29 Nov. 1891.

J. J. HARTMAN.

I.

Eenige moeielijk verklaarbare pronominale vormen

(τοισδεσι, τοισδεσσι — μιν, νιν — σφίσι, ὁ δεῖνα)

en iets over soortgelijke gevallen in Latijn, Sanskrit en Fransch.

— ἀλλὰ ξύν τοῖσδεσι θᾶσσον —

— χαῖρε, θέα, τοῖσδεσσι —

(Vgl. Od. φ 93, Il. K. 462 Od. β 47 en 165, κ. 268 en ν 258).

De vormen *τοισδεσι* en *τοισδεσσι* zijn tot dusver niet verklaard. Zij worden ons aangeboden als behoorende tot δ - $\delta\epsilon$ met deze onregelmatigheid, dat het achtervoegsel $\delta\epsilon$ mede wordt gedeclineerd. In meer dan een opzicht komt ons deze voorstelling onwaarschijnlijk voor. In de eerste plaats kan er hier van een antiekeren of meer oorspronkelijken vorm geen sprake zijn, want het achtervoegsel $\delta\epsilon$ (vermoedelijk een Imperatiefvorm (ρ) $\delta\acute{\epsilon}$ = *ῥιδέ* zie!) heeft van nature niet het minste recht op verbogene vormen,

die dan ook in 't geheel niet voorkomen, in geen enkel dialekt voor geen enkelen naamval.

Zonder eenigen twijfel mag men zeggen: het achtervoegsel $\delta\epsilon$ is een onverbuigbaar element. Intuschen, wij moeten toegeven, de oorspronkelijke en natuurlijke onverbuigbaarheid van eene partikel is op zich zelf geen voldoende bewijs, dat zij niet door latere verwarring of uitbreiding de verbuiging kan hebben aangenomen. Veelvuldig is het verschijnsel niet, het omgekeerde (verlies van buigbaarheid) is veel algemeener, maar toch de voorbeelden bestaan. Het Latijnsche *ipse* had buiten twijfel oorspronkelijk de verbuiging *eum-psē*, *ei-pse*, enz. *-psē* = *ptē*, *pōtē* is van nature even onbuigbaar als $-\delta\epsilon$, en toch heeft het in verloop van tijd voor alle verschillende naamvallen de buigingsuitgangen aangenomen. Zal men dus ook niet van het achtervoegsel- $\delta\epsilon$ hetzelfde mogen aannemen? Wij zouden er op zich zelf geen bezwaar tegen hebben, mits men ons duidelijk verklaarde op welke wijze, langs welken weg, en naar welk model de vervorming kan hebben plaats gehad. Bij *ipse* in 't Latijn is deze verklaring zeer gemakkelijk. De analogie der schijnbaar overeenkomstige pronomina *ille* en *iste* heeft zich bij *ipse* doen gelden en de verbuiging doen ontaarden. Geheel anders is het in het geval dat ons hier bezighoudt. Het Grieksche voornaamwoord $\delta\epsilon$ kan zich niet beroepen op eenig sterksprekend voorbeeld, door welks inwerking het den verkeerden weg zou hebben betreden. Integendeel, het heeft om zich heen een talrijke escorte van natuurgenooten (*τόσος-δε*, *τοῖος-δε*, *τηλικος-δε* enz.) die gezamenlijk wel in staat zijn het voor elke afdwaling te behoeden. Het bezwaar, dat tegen de verbuiging op zich zelve bestaat, wordt versterkt door de soort van verbuiging, die wij hier zien optreden. De stam, waarop beide vormen

τοῖσδεσι en *τοῖσδεσσι* schijnen terug te wijzen, is een stam op *εσ-*, hetgeen zeer vreemd is, wanneer men bedenkt, dat 1°. het achtervoegsel *δε* nooit een *ε* heeft gehad en er 2°. geen enkel voornaamwoord op *εσ-* of in 't algemeen op *σ-* bestaat, waarvan de analogie op *δδε* zou hebben kunnen werken.

Genoeg. De vormen, zooals wij ze in onze uitgaven lezen, zijn eenvoudig onmogelijk. Alleen door middel van tekstverbetering kunnen wij tot eene juiste verklaring geraken. Wanneer wij nu eenmaal aannemen, dat de overgeleverde niet deugt, zouden wij wellicht een oogenblik geneigd zijn eenvoudig de gewone vormen *τοῖσιδε* en *τοῖσινδε* in plaats van *τοῖσδεσι* en *τοῖσδεσσι* in den tekst op te nemen. Deze maatregel, die den Gordiaanschen knoop doorhakt in plaats van hem te ontwarren, is naar onze meening niet gerechtvaardigd. Door de eenstemmigheid van een zestal niet gelijkkluidende plaatsen wordt de waargenomene bizonderheid tot den rang van een verschijnsel verheven, dat als zoodanig eene verklaring vereischt; en het is niet verklaarbaar, dat op zes verschillende plaatsen in den Homerischen tekst een zeer gewone, bekende buigingsvorm in lateren tijd veranderd zou zijn tot een vorm, die, behalve alle andere bezwaren, geheel onbekend en ongewoon moet hebben voorgekomen. De tekstverandering, die wij voor ons na rijpe overweging voorstellen, is in plaats van *τοῖσδεσι*: *τοῖσισι* en in plaats van *τοῖσδεσσι*: *τοῖσισι*. Deze vormen moeten dan opgevat worden als verbindingen van twee Meervoud-Datiefvormen *τοῖσι* + *ισι*, het eerste met elisie van de eerste (*τοῖσ' ἰσι*) het tweede met smelting van *ι + ι* tot *ι*.

De vorm *ισι* stelt voor den Dat.-Meerv. van het uitgestorven voornaamwoord *ι-*, zijnde het Latijnsche *i-s*, *i-d*, het

Germaansche *i-s*, *i-tā*, het Hoogduitsche en Friesche *e-r*, het Nederlandsche *-i* in heeft-*i*? zegt-*i*?¹⁾

In het Grieksch zelf is *ι*- niet als zelfstandig pronomen in wezen gebleven. Men vindt het bepaaldelijk als onverbuigbaar achtervoegsel achter voornaamwoorden of andere taaldeelen die eene aanduidende kracht bezitten, b.v. *ούτοσί, τούτοι, ταυτί, εκείνοσί, δδί, έντευθενί, νυνί* enz. (alle met het accent op de *ι*, waaruit men nog zien kan, dat *ι* oorspronkelijk een woord moet geweest zijn).

Het Latijn heeft hetzelfde pronomen, behalve als zelfstandig woord, ook nog in een aantal vormen als overtollig toevoegsel. De vormen waarbij men het aantreft, zijn in 't geheel zes in getal, nl. 1°. Nom. Enk. Mann. van 't pron. *quō-* (die, welke) is *quī* in pl. v. *quē* (vgl. *illē*), 2°. Nom. Enk. Vrouw. van *quō-* is *quae* i. pl. v. *quā*, 3°. Meervoud-neutervorm van *quō* is insgelijks *quae* eveneens i. pl. v. *quā*, 4°. Nom. Enk. Mann. van *hō-* (deze) is *hī-c* i. pl. v. *hē*, 5°. Nom. Enk. Vrouw. van *hō* is *hae-c* i. pl. v. *hā*, 6°. Meervoudneutervorm v. *hō* is *hae-c* i. pl. v. *hā*. (N.B. De *-c* aan het einde bij de vormen van *hō-* is verkort uit 'cē, dat hetzelfde is als *ecce* ziedaar en dus volkomen te vergelijken is met *-δε = F(i)δέ* in het Grieksch.)

De door ons opgenoemde zes voorbeelden, de eenige bestaande voor zoo ver ons bekend, zijn voldoende om het optreden van een pronominaaltoevoegsel *-i* boven allen twijfel te verheffen. Immers zonder dat zouden al deze vormen uitzonderingen moeten heeten op regels, die, blijkens eenstemmigheid van al de verschillende Ind.-Eur. taalgroepen geen enkele uitzondering hebben

1) Niet verbasterd uit hij, maar een oud afzonderlijk voornaamwoord. De schrijfwijze van Multatuli is de eenige juiste.

toegelaten (Neuter-Meerv. op *-ā*, Vrouwelijk Nom. Enk. op *a* semper et ubique). De wijze, waarop in het Grieksch het voornaamwoord *ι* als aanhangsel achter andere woorden vastgehecht, zijne verbuigbaarheid heeft verloren, is, naar het ons voorkomt, betrekkelijk gemakkelijk na te gaan. 1°. De Mann. Nom. Enk. was eenvoudig **I** (de oudste pronomina hadden geen *-s* in dezen naamval; vergelijk het lidwoord *ὁ*). 2°. De Enkelvoud-neutervorm was **I(Δ)** maar de *δ* moest volgens klankregel afvallen, bleef dus **I**. 3°. De Accusativus Enkely. was **IM**, 't geen, op tweeërlei wijze behandeld, of **IN** kon geven, of enkele **I**. 4°. De Dativus Enkelvoud was **II**, 't geen samensmolt tot **ī**. De eerste tweevoudvorm was **IĒ** 't geen samensmolt tot **ī**. Ziedaar dus reeds zes vormen der verbuiging, die van nature uit (korte of lange) **I** bestonden. Wat wonder indien nu de de verdeelde helft der overige vormen (nl. 'ΙΟΣ, 'ΙΟΙΝ, 'ΙΣ, 'ΙΑ, 'ΙΣΙ en 'ΙΩΝ) voor de eenstemmige andere helft zwichtte en ook = **I** werd. Ware het pronomen zelfstandig gebleven, dan zeker zou trots de groote gelijkkluidendheid der vormen de verbuiging in stand gebleven zijn, maar nu was het anders; als aanhangsel van een ander verbogen woord had het zelf de verbuiging niet bepaald noodig — daardoor is zij dan ook langzamerhand uitgesleten en eindelijk verdwenen.

Is nu ons vermoeden juist dan hebben wij in *τοῖσισι* of *τοῖσισι* een overgebleven voorbeeld van de oorspronkelijke verbuigbaarheid van die + deze = die.... hier. Is dit voorbeeld het eenige? Toen wij onze gissing maakten, dachten wij ja, maar na onze ontdekking hebben we binnen de grenzen der Grieksche taal nog drie andere voorbeelden aangetroffen, waar hetzelfde feit zich voordoet.

Het eerste dezer twee is een zeer gewone, alledaag-

sche vorm, het Attische $\sigma\phi\iota\sigma\iota$. De Dat. Meerv. $\sigma\phi\iota\sigma\iota$ is, hoe gewoon en eenvoudig hij moge voorkomen, zeer onregelmatig. Vergelijken wij de overeenkomstige vormen. Ten eerste bij Homerus. Daar vinden wij $\alpha\mu\mu\iota(\nu)$ aan ons, $\upsilon\mu\mu\iota(\nu)$ aan ulieden en $\sigma\phi\iota(\nu)$ aan hen. En nu in het Attisch: $\eta\mu\acute{\iota}\nu$ aan ons, $\upsilon\mu\acute{\iota}\nu$ aan ulieden en $\sigma\phi\iota\sigma\iota$ aan hen. Men ziet dat dit volstrekt niet uitkomt. Ten eerste is $-\sigma\iota$ een uitgang, die in de verbuiging van een persoonlijk voornaamwoord niet thuis behoort; ten tweede is de ι in de eerste lettergreep niet te verklaren. De stam van het woord is blijkens de vormen $\sigma\phi\epsilon\acute{\iota}\varsigma$, $\sigma\phi\acute{\epsilon}\alpha\varsigma$ en $\sigma\phi\acute{\epsilon}\omega\nu$ niet $\sigma\phi\iota-$ maar $\sigma\phi\epsilon-$. Hoe zullen wij deze beide moeielijkheden tegelijk uit den weg ruimen? — Eenvoudig door aan te nemen, dat $\sigma\phi\iota\sigma\iota$ samengesteld is uit $\sigma\phi'(i) + \iota\sigma\iota$ (aan) hen + (aan) diegene ongeveer = „haarlui”.

Schrijven wij nu de vergelijking

$$\sigma\phi\iota: \sigma\phi\iota\sigma\iota = \tau\acute{o}\iota\sigma\iota: \tau\acute{o}\iota\sigma\iota\sigma\iota$$

dan gelooven wij, dat de strengste mathematicus op de identiteit dezer vergelijking niets zou kunnen afdingen.

Het tweede voorbeeld is eveneens in het Attisch en wel in de dagelijksche spreektaal te vinden. Het is de spreekwijze $\tau\acute{o}\nu \delta\epsilon\acute{\iota}\nu\alpha$ dien en dien, dinges. Wanneer men deze raadselachtige vorm wat nader beschouwt, vindt men vrij eenvoudig en ongedwongen de afleiding $\tau\acute{o}\nu + \delta\acute{\eta} + \iota\nu-\alpha$ hetgeen beteekent dien + och-kom! of je-weet-wel + diene-gene-hem.

$\iota\nu-\alpha$ uit $im + am$ komt in vorming volkomen overeen met Sanskr. *imam*.

$\delta\acute{\eta}$ in de beteekenis van och-kom! of van je-weet-wel komt geregeld in alle Grieksche schrijvers voor, wanneer op lossen toon iets wordt verteld, b.v. $\tau\acute{o} \delta\acute{\eta} \acute{\epsilon}\nu \text{ 'A}\theta\eta\nu\alpha\iota\omicron\iota\varsigma \lambda\epsilon\gamma\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\nu$ = je weet wel, dat (bekende) praatje onder de

Atheners. ὁ δὲ τελευταῖον ἐφθέγγετο ὁ Σωκράτης je weet wel, die (bekende) laatste woorden van Sokrates. τὸ δὲ τοῦ λόγου je weet wel, dat spreekwoordelijke . . . κατὰ δὲ τὸν ξενικὸν νόμον je weet wel, naar dat uitlandsche gebruik enz.

Om de (min of meer onregelmatige) samenstelling van δὴ + ινα tot δεῖνα (accent volkomen in orde) te verklaren, vergelijkte men Homerische samensmeltingen als μὴ δ(ὴ) οὕτως en τίς δ(ὴ) αὖ τοί enz. — Waarschijnlijk is echter tevens hierbij volksetymologie in 't spel geweest, daar men Δεῖνα als eigennaam opvatte, als eigennaam afgeleid van δεινός ia de beteekenis van (razend) knap dus: „Mijnheer v. d. Knap, mijnheer Knappert, zóó geleerd, dat een burgermensch zijn naam toch niet onthouden kan.”

De andere naamvallen van τὸν δεῖνα namelijk ὁ, τῷ, τοῦ δεῖνα zijn te verklaren door de weglating van den werkwoordsvorm λέγω ik bedoel δέδωκα τῷ δεῖνα wil dus letterlijk zeggen: Ik heb het gegeven aan dien . . . ochkom! (ik bedoel) diengene-hem.

(N.B. Ons dings vermoedelijk van ding. Vergelijk het Fransch: Je l'ai donné à monsieur . . . chose).

Laat ons overgaan tot het laatste voorbeeld. Als zoodanig treedt op de bij Homerus veelvuldig voorkomende Accusativus μιν, waarvan reeds geruimen tijd geleden door DÖDERLEIN in zijne Homerische studiën eene scherpzinnige, in hoofdzaak (naar onze meening niet volkomen) juiste verklaring gegeven is. Een steun voor de verklaring levert de dialektische (Aeolische) bijvorm νιν. Verwisseling van μ met ν aan het begin van een woord is een verdacht verschijnsel. In het Grieksch komt zulk eene verwisseling, voor zoover ons bekend, nergens anders voor en in het

algemeen mag het voor welke taal dan ook, een zeldzaam verschijnsel heeten. (In het Fransch zijn ons voorbeelden bekend als *nappe* (tafellaken) van Lat. *mappa* en *nèfle* (mispel) van Lat. *mespilum*, waar vermoedelijk de lipletter (*p*) aan den aanvang der tweede lettergreep de verandering heeft helpen bewerken.) Neemt men echter de μ aan het einde van het woord, dan wordt het een geheel ander geval. Daar is namelijk de verandering van μ in ν eerder regel dan uitzondering.... Wat dus nu te denken van een Accusativus $\mu\nu$, die afwisselt met $\nu\nu$? — Er zit niets anders op, dan aan te nemen, dat de aanvangsletter des woords op zich zelf een geheel woord uitmaakt, d. w. z. tevens sluitletter is. Natuurlijk moet er in dat geval een weggevallen aanvangsklinker worden aangevuld. Welke klinker moet dit zijn? Volgens de voorstelling van Döderlein is $\mu\nu$ ontstaan uit $i\mu\mu$ eene verdubbeling van $i\mu$ met oorspronkelijke beteekenis de zelfde. Naar ons gevoelen is in dezen vorm de eerste i niet correct. Dat het pronomēn i waarvan de oorspronkelijke beteekenis = diegene, dus niet direkt aanduidend is, ooit op deze wijze verdubbeld gebruikt is, laat zich uit geen enkele Indo-Eur. taal bewijzen. Bovendien komt de beteekenis van $\mu\nu$ in den tekst van Homerus hiermede niet overeen, daar het juist geregeld genomen wordt voor den ander en men voor het toonlooze den zelfde, hem (zelf) meestal $\nu\epsilon$ en niet $\mu\nu$ gebruikt. Meer geneigd zijn wij daarom ook hier eene combinatie van twee verschillende pronomina aan te nemen en stellen dienovereenkomstig $\mu\nu = (\delta)\mu + i\mu$. — De stam δ - dien wij in deze vorming aannemen is een overoude pronominaalstam, die reeds veel vroeger dan de stam i zijne zelfstandigheid als woord schijnt te hebben prijsgegeven, maar niettemin

in verschillende Ind. Eur. talen 'tzij in den vorm van $\check{a}$, 'tzij in dien van $\check{o}$, in samenstellingen of afleidingen wordt aangetroffen. (Misschien mag men aannemen dat de Acc. Enk. van dit pron. reeds in het Ind. Eur. naast $\check{a}m$ een toonloozen bijvorm $\check{m}$ (vokalische m) gehad heeft; zoodoende zou zich dan ook de oud-Latijnsche vorm $\check{e}m\check{e}m$ laten verklaren als $\check{m} + \check{i}m$). Genoeg over $\mu\nu$, dat in ieder geval zonder twijfel te brengen is tot de samenstellingen met -i als tweede bestanddeel.

Hier zouden wij wat ons aanvankelijk doel betreft, de correctie en verklaring der beide onbegrijpelijke buigingsvormen, kunnen eindigen. Wij veroorloven ons echter een klein corollarium, waarin wij in eenige andere talen dan het Grieksch het zeer eigenaardige verschijnsel, twee-, drie- en meervoudige samenkleving in de pronominale verbuiging, zullen trachten in het licht te stellen. Wij wenschen onze waarnemingen dienaangaande achtereenvolgens te bepalen tot drieërlei gebied, wij zullen achtereenvolgens de pronominale samenkleving beschrijven 1°. in het Latijn, 2°. in het Sanskrit en 3°. in het Fransch en Italiaansch.

1°. In het Latijn.

a. *illo-* (gindsche) ontstaan uit $i + 'ljo-$ ('ljo = aljo- ander) dus letterlijk die(gene) andere, en men zal moeten toegeven, dat *ill* werkelijk in de litteratuur zeer dikwijls niet anders vertaald kan worden dan door die andere. De verbuiging van *ill*- levert niets merkwaardigs op. Alleen het tweede lid wordt verbogen, hetgeen zich zeer goed

laat verklaren, doordat de opvolgende „gemouilleerde” *l*-klank elken voorafgaande consonantischen uitgang nagenoeg onhoorbaar maakte.

b. *istŭ-* die- daar (bij *is*) ontstaan uit *i + tō*. Wat de *-s* betreft, daarvan is de verklaring als volgt: 1. in den Mann. Nom. Enk. *is* *-s* eenvoudig het teeken van den Nominativus. 2. De Enkelvoud-neutervorm *istud* is ontstaan uit *i-d + tō-d* (verg. b.v. *claus-trum*, *ras-trum* enz.). 3. De Gen. Enk. *istiūs* is ontstaan uit *i-s + tō-ius* (de *i* aan den aanhef werd kort door de werking der analogie). 4. De Nom. Meerv. *istī* is ontstaan uit *i-s + tō-i* (*i* aan den aanhef verkort evenals 3.) 5. De Acc. Meerv. *istōs* is ontstaan uit *i-s + tō-s* (*i* verkort als voren). — De vijf bovenstaande vormen zijn voldoende geweest om de combinatie *istō-* tot algemeene woordstam te doen worden en als zoodanig op alle overige vormen te doen overgaan. Zoo is dus nu b.v. de Acc. Enk. Mann. *istī*, in plaats van *itī*, wat regelmatig zou zijn, en de Acc. Enk. *istūm* in plaats van *imtum*, de Abl. Meerv. *istīs* in plaats van *ibustīs*, enz.

c. *i- is-* (die, diegene). Van den enkelvoudigen stam *i-* zijn uitsluitend gevormd de beide Nominativi Mann. en Neut. *i-s* en *i-d*. Alle overige vormen komen van een verbreeden stamvorm *ǝŭ = ǝŭ*, die, naar ons gevoelen, niet anders kan verklaard worden dan als *s +* de reeds vroeger bij de bespreking van *μν* aangehaalde stam *ō-*; *eūm* is dus b.v. = *i + ō + m* enz. (Vergelijk voor de vokaalverandering b.v. (ρω) *ἰόντι* met Lat. *ἔντι*). De verbuiging in deze combinatie bepaalt zich uitsluitend tot het tweede bestanddeel *ō* (een volkomen *ŏ*-stamverbuiging als van *illŭ-*); het eerste bestanddeel *i* wordt niet verbogen.

d. Van het onverbuigbare aanhangsel *-i* in de zes vormen van *quo-* en *hŏ-* is reeds gesproken.

2°. *In het Sanskrit.*

Wij bepalen ons hoofdzakelijk tot eenige vormen van het voornaamwoord *deze*.

Ieder, die zich eenmaal verdiept heeft in de eerste beginselen der spraakkunst van het Sanskrit, herinnert zich ongetwijfeld, hoeveel moeite hem het aanleeren van deze eene verbuiging, gelijk ook van die van het daartegenoverstaande voornaamwoord voor *die*, heeft gekost. Laat ons thans bij deze gelegenheid de verbuiging eens beschouwen in verband met het zoeven door ons waargenomen verschijnsel.

In de eerste plaats valt op te merken, dat de meeste der verbogene vormen afgeleid zijn van één der drie stammen **a**, **i**, **é** of **ai**; in de tweede plaats, dat alle Nom. of Acc. vormen buiten het Enkelvoud (althans schijnbaar) afgeleid zijn van een tweelettergrepigen stam **ima-**. Deze met **ima-** beginnende vormen zijn voor de helft niet anders dan als analogievormingen te verklaren; de andere helft is als regelmatige dubbelverbuiging van de beide stammen **i** en **a** volkomen duidelijk ontbindbaar. Zien wij de voorbeelden.

1. De Acc. Enk. Mann. is **imam**, regelmatig te verklaren als **im + am** (*imām* is in omgekeerde volgorde juist hetzelfde als $(\delta)\mu\nu$ in 't Grieksch). Deze vorm, alsook de Lat. Acc. *ŕim* uit *ŕim* (en verder het volkomen overeenkomende *-iva* in $\delta\varepsilon\acute{\iota}\nu\alpha$), zullen nog beter doen begrijpen, waarom wij den vorm $\mu\nu$ liever niet als $2 \times im$ maar eerder als **(a)m + im** wenschten verklaard te zien.

2. De Acc. Enk. Vrouw. is **imām**, regelmatig te verklaren als **im + ām** (**ā** de verlengde vrouwelijke stam van **a**; **i**-stammen hebben, evenals in het Lat. en Gr. geen afzonderlijken vorm voor het vrouwelijk, dus **im** onveranderd).

3. De Enkelvoud-neutervorm is **idam**, regelmatig te verklaren als **id + am** (a- wordt dus als adjektief verbogen). Het schijnt dat de Enk. neutervorm gewiefeld heeft tusschen **am** (nominaal) en **ad** (pronominaal).

4. Instrumentalis Enk. Mann. **anēna**, te verklaren als **ānā + inā**, twee Instrumentalisvormen.

5. De Acc. Meerv. Mann. is **imān**, ontstaan uit **imāns** en dit uit **im + am + s**. (De **s**, teeken van het Meervoud, is slechts éénmaal bijgevoegd (āns: ān = Gr. ποιμεν-ς: ποιμην enz.).

6. De Acc. Meerv. Vrouw. is **imās**, te verklaren als **im + am + s**. (De **s** van het meervoud slechts eenmaal bijgevoegd).

(N.B. Van de overige voornaamwoorden in het Sanskrit verdienen hier vermeld te worden: 1°. gene dat in den Mannelijken Nom. *as-āu* en in den Enk. Neutervorm *ad-as* (stammen **a-** en **as-**) en 2°. die (welke) dat in den mann. Nom. Enk. *s-ja-s* heeft, in den Vrouw. N.E. *s-jā*, maar in het neuter *t-ja-d*, (stammen vermoedelijk **i-** en **ja-**).

3°. In het Fransch en Italiaansch.

a. *Ce cet cette*. In de zeventiende eeuw had het nog een **s** in 't midden *cest-*, nog vroeger had het **i cist** en in de middeleeuwen was het *icist(e)*. Het is blijkbaar ontstaan uit *hic + istè*.

b. *Cel, celle, ceux*. In de middeleeuwen begon het met **i: icel**. Het is ontstaan uit *hic + ille*.

c. *Lui (ce)lui*. Daar in 't Fransch dikwijls **o** tot **ui** wordt, zou er op zich zelf geen bezwaar bestaan om, zooals vaak geschiedt, **lui** af te leiden van *illo* (Abl.). De vergelijking met het Italiaansch **lui** (twee lettergrepen) doet deze afleiding ver-

vallen. In het Italiaansch kan τ nooit tot *ui* worden. — De ware afleiding van *lui* is *illi huic* (Dat.) Op deze wijze verklaart zich tevens het feit, dat *lui* ook vrouwelijk kan zijn.

Besluiten wij met een korte bespreking van de datiefvormen der persoonlijke voornaamwoorden in 't Italiaansch. Uit de Latijnsche vormen *mihī*, *tibi*, *sibi*, *nobis* en *vobis* moesten volgens de klankwetten van het Italiaansch ontstaan 1 *mī*, 2 *tī(v)ī*, 3 *sī(v)ī*, 4 *novī* en 5 *vovī*. Wat de drie eerste vormen betreft, zij zijn zeer natuurlijk samengesmolten tot *mi*, *ti* en *si*. *Vovī* vervormde zich naar de analogie der drie voorgaande, verloor zijne eerste syllabe en werd *vi*. *Novī* eindelijk werd geheel verdrongen en vervangen door . . . *ci*. Een zonderlinge vorm ongetwijfeld dat *ci*. In letterlijken zin kan men zeggen: que l'on y perd complètement son Latin. Bijna zou men in een geschiedenis-handboek gaan nazoeken of er soms gedurende de middeleeuwen een inval van Mongolen of Tartaren in Italië is gedaan, bij welke gelegenheid dat *tsji* zou kunnen zijn ingevoerd (een persoonlijk voornaamwoord met *k* is in het geheele Indo-Europeesch ongehoord). — De oplossing is, naar wij ons vleien gevonden te hebben, veel eenvoudiger. Het woordje *ci* is van oorsprong zuiver Latijn. Wij nemen namelijk aan, dat *ci* (evenals *cel* en *cet*, *lui* en *leur* = *illorum*) in het Fransch aan zijn aanhef een *i* verloren heeft en dus in ouderen tijd *ici* geweest is. Dit *ici* laat zich zuiver regelmatig terugbrengen tot Lat. *hic* + *his*, aan deze (lieden) hier, eene omschrijving voor ons, die te baat genomen werd, omdat *novī* in uitspraak niet te onderscheiden van *noi* = *wij*, voor het gebruik ondoelmatig en daardoor in onbruik geraakt was.

II.

Pteron (alleen veder, niet vleugel).

Omtrent het woord ptero-n (veder) wordt in woordenboeken en andere werken algemeen beweerd, dat het bij Homerus ook vleugel beteekenen kan; een aantal plaatsen uit den dichter worden op deze wijze verklaard. Laat ons de kwestie nader beschouwen.

In het Attisch en de overige nieuwere dialecten van het Grieksch is ptero-n in de beteekenis van vleugel niet bekend, ook niet in het dialect van Herodotus, dat in zoo menig opzicht de voortzetting en nawerking levert van grammatische en lexicologische processen in Homerus' taal. Maar, zal men zeggen, de hier bedoelde woordbeteekenis is wellicht van zeer ouden datum, reeds in Homerus' tijd begon zij in onbruik te raken, in later tijden kan zij dus wel geheel verdwenen zijn geweest. Laat ons zien in hoeverre deze bewering recht heeft van bestaan.

Het woord ptero-n is in zijn geheel Indo-Europeesche vorming d. w. z. het bestond reeds als woord

vóór de splitsing der verschillende Indo-Europeesche taal-takken. Deze omstandigheid, die ons in staat stelt in vele verschillende talen hetzelfde woord aan te wijzen en na te gaan, is bijzonder geschikt om eene strijdvraag als de boven gestelde met voldoende zekerheid op te lossen.

Laat ons dus beginnen met de getuigenissen dezer andere verwante talen aan te roeren.

1°. Het Sanskrit heeft het Substantief **pat-tra-m**, volkomen beantwoordende aan het Grieksche **ptero-n** in de beteekenis van **veder**, niet in die van vleugel.

2°. Wat de Germaansche talen betreft, zij hebben alle hetzelfde woord, ieder in haar eigene bijzondere gedaante: **veder**, **Feder**, **feather**, **fjaeder** enz. alles terugwijzende op een oud-Germaanschen stam **feþra**- volkomen beantwoordende aan het Grieksche **ptero-n** behoudens eene enkele letteromzetting. De verstokste tegenstander van vergelijkende taalbeschouwing moet zich in een geval als dit gewonnen geven. De vergelijking

pat(e)r-: vader = ptero-: veder

is te overtuigend om zelfs voor den geheel onkundige op dit gebied eenigen twijfel open te laten. De beteekenis van het woord is in de Germaansche talen 1°. **veder**, onderdeel der huidbedekking van een vogel, 2°. **veder** of **veer**, reep of strook van samendrukbaar metaal (springveer, horlogeveer enz.), 3°. **veder**, pen (voorwerp om mede te schrijven). De beteekenis van vleugel doet zich in geen enkele Germaansche taal voor.

(Het Latijn heeft in de beteekenis van **veder** het vrouwelijke substantief **penna** ontstaan uit **pet-na** van denzelfden wortel als **ptero-n**, maar niet hetzelfde woord).

3°. In de Slavische talen bestaat hetzelfde woord eveneens,

maar hier heeft het de oorspronkelijke *t* verloren. In het Russisch b.v. vinden wij *peró* (klemtoon op de *o*) in de beteekenis 1°. van veder en 2°. van schrijven. De beteekenis van vleugel zoeken wij ook in de Slavische talen te vergeefs.

Is het nu uit al deze voorbeelden reeds met volkomen zekerheid te bewijzen, dat *ptero-n* in het alleroudste Grieksch nog niet de beteekenis van vleugel kan hebben gehad, nog duidelijker wordt dit, wanneer men nog hooger opklimt, en van het woord, dat ons bezig houdt, de wording, de afleiding opzoekt.

In Grieksche lexica vinden wij het woord *ptero-n* meestal teruggebracht tot het werkwoord vliegen: *petestai* (✓ *pet-*). — Ofschoon de vederen eigenlijk niet het werktuig zijn dat den vogel in staat stelt tot vliegen zou men zich wellicht met deze afleiding kunnen vereenigen, ware het niet dat de woordbeteekenis in het Sanskrit zich met beslistheid tegen deze opvatting verzet'te. Men oordeele zelf. *pat-tra-m* in het Sanskrit beteekent niet uitsluitend veder, maar ook.... boomblad. Dat de boomen door middel van hunne bladeren vliegen konden, is stellig nooit door eenig volk der oudheid geloofd. Deze overweging is volkomen afdoende. De afleiding *ptero-n* van *petestai* wordt daardoor geheel onhoudbaar. Eene andere afleiding ligt voor de hand. Vederen en bladeren hebben dit met elkander gemeen, dat zij afvallen en juist in dien afgevallen toestand het meest voor de beschouwing en waarneming van den mensch bloot liggen. *ptero-n* moet niet van ✓ *pet-* vliegen maar van den tweeden wortel *pet-* (hoogerop eigenlijk één met de andere, maar in gebruik streng daarvan onderscheiden),

die vallen beteekent, nl. pip-tein, pes-ein, pe-ptokenai. — Hiermede wordt nu tevens de laatste gedachte aan eene oorspronkelijke of zeer oude beteekenis als „vleugel” weggevaagd. Dat een vleugel naar het vallen zou zijn benoemd, mag toch immers in geen geval worden aangenomen.

Wij hebben dus bewezen, dat de bedoelde beteekenis van dit woord niet oorspronkelijk, niet bijzonder oud kan zijn. Dat zij aan den anderen kant ook niet jong is en of in het klassieke of in latere tijdperken te huis behoort, dit bewijst ons voldingend de geheele na-Homerische litteratuur. Het eenige wat overblijft is aan te nemen, dat deze bijzondere woordopvatting in den na-Indo-Europeeschen vóór-Homerischen tijd is ontstaan en onmiddellijk na Homerus weder verdwenen is. Hoewel deze onderstelling op zich zelve genomen stellig al zeer weinig waarschijnlijk te noemen is, zal men niettemin de mogelijkheid moeten aannemen, zoolang niet de onmogelijkheid door zekere bewijzen is aangetoond. Het is dus thans noodig de plaatsen uit Homerus aan te halen, waar ptero-n voorkomt en daarbij te trachten van ieder dezer plaatsen de juiste verklaring en vertolking te leveren.

Bijna uitsluitend komt het woord voor in den Meervoud-Neutervorm *pterá*. Zooals wij hopen aan te toonen, wordt aan dezen vorm ptera door den dichter onveranderlijk een der drie volgende onmiddellijk aan elkander aansluitende beteekenissen gehecht:

- 1°. (een aantal) vederen (los van elkander);
- 2°. als collectief: de vederen (van)..., de geheele gevederde oppervlak of het vederkleed van den vogel (HD. der Fittig) dat zijn geheele lichaam, met uitzondering van snavel en klauwen, omvat;

3°. vederen als substantie of stof. Hierbij valt een merkwaardige bijzonderheid waar te nemen (tot nog toe, naar wij meenen, niet voldoende bekend) dat namelijk omtrent de lichtheid der vederen (bepaaldelijk aan het levende lichaam van den vogel) in den Homerischen tijd eene bijzondere kinderlijk onjuiste voorstelling heeft bestaan. Had men tot Homerus de vraag gericht, hoe het komt, dat een vogel zich in het luchtruim kan staande houden zonder te vallen, hij zou zonder aarzelen geantwoord hebben: „Omdat hij zooveel veëren draagt; veëren zijn immers zoo licht.” M. a. w. de zaak komt hierop neder, dat men zich, om Homerus te kunnen begrijpen, in het hoofd moet stellen, dat vederen een gewicht hebben geringer dan lucht of laat ons liever zeggen (omdat „het gewicht der lucht” voor Homerus eene onbegrijpelijke term zou zijn) een gewicht kleiner dan nul. Wat bij ons het waterstofgas of het lichtgas is, dat zijn bij Homerus .... vederen, ptera ¹).

Wij gaan dus nu over tot het afschrijven en vertolken der Homerische plaatsen.

Od. XV, 527:

ὦς ἄρα Φοῖ Φειπόντι ἐπέπτατο δεξιὸς ὄρνις
κίρκος, Ἀπόλλωνος ταχὺς ἄγγελος· ἐν δὲ πόδεσσιν
τίλλε πέλειαν ἔχων, κατὰ δὲ πτερὰ ἔεφφεν ἔραζε.

„Toen hij dan zoo tot hem gesproken had kwam er aan zijne rechterzijde een vogel aanvliegen, een havik, de snelle bode van Apollon (een havik), die eene duif, welke hij in

1) Men vergelijke hier de beteekenis van eenige na-Homerische beteekenissen van ptero-n, zooals pteròtos, ana-ptèròon enz. — Oplaten van een ballon zou werkelijk in het oude Grieksch met juistheid vertaald worden door anapteròon.

zijne klauwen hield, de vederen uitpikte en deze op den grond liet nederregenen.”

Od. V, 53:

Στέφρατ' ἔπειτ' ἐπὶ κῦμα λάρω ὄρνιθι φεφοικῶς
ὄστε κατὰ δφεινούς κολποὺς σαλῶς ἀτρυγέτοιο
ἴχθους ἀγρώστων πυκινὰ πτερὰ δεύεται ἄλμῃ.

„Vervolgens schoot hij op de golven af gelijkende op den vogel meeuw, die over de geduchte waterbeddingen van de uit de Atru-slang geborene zee bij het jacht maken op visschen haar dichten vederdos komt doopen in het zilte nat.”

II. XXIV, 319:

Ὅσση δ' ὑφορόφοιο θύρῃ θαλάμοιο τέτυκται
ἀνερὸς ἀφνειοιο, εὖ κληῖσ' ἀραρυῖα
τόσσο' ἄρα τοῦ φεκάτερθεν ἔσαν πτερὰ. —

„Zoo groot als de deur van de binnenkamer, zooäls die (in de woning) van een rijken heer gemaakt is, met grenfels en sluitboomen terdege bevestigd, zoover strekte zich aan beide zijden de gevederde lichaamsvlakte van den adelaar uit.” (men bedenke, dat het lijf van den vogel mederekent in die uitgestrektheid, zoodat de vertaling vleugelen op zijn minst genomen onnauwkeurig is.)

II. XXIII, 879:

αὐτὰρ ἢ ὄρνις
ἴστω ἐφεζομένη νηρὸς κυανοπρόροιο
αὐχεν' ἀπεκρέμασεν, σὺν δὲ πτερὰ πυκινὰ λιασθεν.

De vogel echter, zich zettende op den mast van het lazuurblauw gestevende schip, liet den nek (bij het lichaam) afhangen terwijl zijn dichte vedermantel bijeengetrokken was. (Op deze plaats zou de vertaling vleugels op zich zelf genomen wel passen. Men lette echter op πυκνὰ =

dichte. Op de bijeendrukking van slechts een tweetal zaken, kan dit adjektief niet worden toegepast.)

Ptera pukna beteekent echter ook nog iets geheel anders nl. (losse) vederen dicht op elkander (nl. vallende of liggende.)

II. XI, 454:

Ἄ δεῖλ', οὐ μὲν σοι γε πατὴρ καὶ πότνια μήτηρ
ὅσσε καθαίρησουςι θανόντι περ, ἀλλ' ὄϊωνοι
ᾠμησταὶ Φερύσουςι περὶ πτέρᾳ πύκνα βαλόντες.

„Och ongelukkige, u zullen vast niet uw vader en mevrouw uwe moeder de oogen toedrukken, al zijt ge nu gestorven, neen neen, de rauwvleeschetende roofvogels zullen u hentrekken nadat zij een menigte vederen om u gelaten hebben.”

(Kan men hier ook vertalen „na hunne dichte veder-mantels om u heen te hebben geslagen?” Wellicht ja. Maar de boven gegevene vertaling komt ons de beste voor.)

II. XIX, 386:

πειρήθη δὲ σεῖ' αὐτό' ἐν ἔντεσι δίφορος Ἀχιλλεύς
εἶ τοι ἐΦαρμόσσειε καὶ ἐντρέχοι ἀγλαὰ γυῖα
τῷ δ' εὔτε πτερὰ γίγνεται ἄειρε δὲ ποιμένα λαῶν.

„De goddelijke Achilles beproefde nu in (de nieuwe) wapenrusting, zijne persoon (om te zien) of deze aan zijn lichaam paste en of zijne glanzende leden zich er in bewogen — en zie de rusting werd hem als tot vederen, de behoeder der krijgers werd er door omhooggelicht.”

(De gewone vertaling is „tot vleugelen”. Men zal mij toegeven, dat helm en harnas in ieder geval een zeer wonderlijk model van vleugels zouden zijn. Een eerste vereischte voor een paar vleugels is toch zeker wel, dat zij wind kunnen vangen en hoe kon dat deze wapenrusting,

waarvan wij met reden mogen onderstellen, dat zij den drager „als aan het lichaam waren gegoten”?!).

Od. XI 124 en XXIII 272 leest men de volgende uitdrukking:

εὐήρε' ἔρετμά, τὰ τε πτερὰ νηυσὶ πέλονται.

Onwillekeurig zou men zich geneigd gevoelen voor deze uitdrukking eene uitzondering te maken, daar wij ons de roeiriemen in verhouding tot de snelheid van het schip eerder als vleugels dan als vederen kunnen denken. Toch is ook hier de vertaling vleugels verkeerd. Er staat ook hier niets dan vederen: „de roeiriemen, die voor de schepen tot vederen worden” d. i. wier gewicht voor de schepen eene negatieve waarde krijgt, of in meer gemeenzame taal „die hun gewicht aan boord dubbel en dwars vergoeden.”

Od. II 151 is een bedorvene plaats, indertijd door mij in mijne dissertatie *Studia Homérica* besproken en, naar het mij nog thans voorkomt, volkomen terechtgebracht. Om niet genoodzaakt te zijn hier alles te herhalen wat daar ter plaatse is gezegd, geef ik hier eenvoudig de lezing zóó als die naar mijne voorstelling verbeterd is.

*τὰ δ' ἐπετέσθην τῆος ἅμα πνοίῃσ' ἀνέμιο
πλησίω ἀλλήλοισι τιταινομένα πτερύγεσσι
ἀλλ' ὅτε δὴ μέσσην ἀγόρην πολύφημον ἴκοντο
ἔνθ' ἐπιδινηθέντε ἴτιναξάσθην πτέρα πολλά
(andere lezing πτ. πυκνά)*

*δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρείας ἀμφὶ τε δείρας
δεξιῶ ἤϊξαν διὰ Φοίκια καὶ πόλιν αὐτήν.
θάμβησαν δ' ὄρνιθας ὅσοι Ἴριδον ὀφθαλμοῖσι,
ἄρμαινον δ' ἀνὰ θυμὸν αἶ δὴ τελέεσθαι ἔμελλον
οὐδ' ἐνέσκηπτον κεφάλας, ὄσσοντο δ' ὄλεθρον.*

De beide (arenden) vlogen aanvankelijk gelijk op met

het waaien van den wind, terwijl ze zich naast elkander op hunne vleugelen uitspanden, zoolang tot zij juist (boven) het middenpunt der stemmenrijke vergaderplaats gekomen waren; op die plek beschreven zij een' kring in de lucht en schudden eene menigte (of pukna: een regen van) vederen van zich af, daarop krabden zij zich met hunne klauwen hals en wangen aan beide zijden open (teeken van rouw) en schoten toen in rechtsche richting voort juist door de stad en tusschen de huizen door. En met verbaasde oogen staarden alle aanschouwers dit (zeldzaam) vogelteeken aan, zij overdachten diep in hun binnenste de (treurige) zaken, die ook werkelijk moesten geschieden. Zij neigden het hoofd ter aarde en zagen het beeld des doods."

De betrekkelijk zeer talrijke verbeteringen, die wij in deze negen versregels hebben aangebracht zijn de volgende: 1°. tō d' epetestên têos hama *p.* lazen wij in plaats van tō d' heōs men r' e-petonto meta *p.* 2°. polin autên in plaats van polin autôn. 3°. hozoi widon in plaats van epei 'widon. 4°. hōrmainon in plaats van hōrmēnan en eindelijk 5°. plaatsen wij regel 152, die op die plaats niets dan onzin inheeft, achter vers 156, na welke verplaatsing de tweede helft van den regel verstaanbaar werd. Op de eerste helft, die ook nu nog volslagen onzin bleef, pasten wij (aux grands maux les grands remédes) een „stoute operatie” toe door nl. in plaats van de zinlooze woorden es d' idetên pantôn kepalās te lezen òðde' eneskêpton kepalās van welke uitdrukking slechts één enkel voorbeeld in den Homerischen tekst voorkomt, nl. Il. XVI 437 waar gezegd wordt (van twee paarden sprekende) òðde' eniskêpsante karêata, hetgeen almede door verschillende

vertolkers op allerlei koddig verkeerde wijzen wordt verklaard — skêptèèn beteekent eenvoudig benedenwaarts naar voren doen neigen bep. in een kortbeenigen, scherpen hoek met den bodem, dus ten naasten bij ons: schuin houden. eniskêptèèn ti tini wil zeggen iets zoo houden, dat een (scherpe, kortbeenige) hoek gemaakt wordt met.... — òðdei eniskêptèèn kara of kepalên wordt dus: het hoofd zoo houden dat de gemiddelde ooglijn kort voor de voeten door de aarde gaat.

ptëron Enkelvoud staat slechts op ééne plaats.

Od. VII, 36:

τῶν νέφεσ ἀκεῖται ὡσεὶ πτερόν ἢ ἐ νόημα.

Het komt ons voor dat deze regel, hoe men ook het woord *ptëron* vertalen moge, door veder of door vleugel, geene bevredigende gedachte oplevert. Men vertaalt gewoonlijk: hunne schepen zijn snel als een vleugel of als de gedachte. De achteraanhinkende vergelijking of — enz. is zeker niet fraai, „snel als de gedachte” — goed, maar dan kon die „vleugel” zonder schade wegblijven. Bovendien bedenke men, dat *no-êma* „bedenk-sel” wel één (bepaald) idee, maar niet „de gedachte” beteekenen kan. Wij stellen voor de lezing als bedorven te beschouwen en te verbeteren als volgt:

τῶν νέφεσ ἀκεῖται ὡσεὶ πτερῶεις νόος εἶσι.

hunne schepen hebben eene snelheid, gelijk die waarmede de vederlichte gedachte (daarhenen) gaat.

Dit brengt ons als van zelf op het adjektief *pteroèè s*. Tallooze malen leest men bij Homerus *wepeä pteroënta* en even dikwijls zijn wij gewoon te vertalen „de gevleugelde woorden”. Nu ligt het echter voor de hand, dat,

indien wij het met elkander eens zijn, dat pteron niet = vleugel is, de verklaring van pteroëes, hoezeer ook algemeen verspreid, „op vleugelen” moet verdwijnen. De uitgang -went- beteekent veel hebbende van en van daar -vol of -rijk — ptero + went- kan dus onmogelijk = gevleugeld zijn indien niet ptero = vleugel is, iets wat wij thans voldoende meenen te hebben aange-toond. Het komt ons voor, dat men over het verlies der „gevleugelde” woorden uit onzen Homerustekst niet zeer behoeft te rouwen, omdat 1°. de bestaande verklaring volstrekt niet bijzonder zinrijk of treffend was en 2°. een andere verklaring zeer eenvoudig en niet met de waarheid in strijd, zich van zelve aan ons voordoet. pteroënt- laat zich namelijk verklaren als vederlicht (veel van een veder in zich hebbende; vergelijk b.v. leirioënt- leliezuiver, lelierein). Het voorkomen van de uitdrukking vederlichte woorden bij Homerus behoeft ons geenszins te verwonderen „woorden wegen niet zwaar” is ook nog bij ons eene bekende spreekwijze. Zeer veel mooie woorden, beloften enz. hebben nog niet het gewicht of de waarde van één enkele daad. Bovendien zijn woorden ook in dit opzicht vederlicht dat zij zeer spoedig verstui- ven d.i. vergeten worden terwijl daden als het ware den vasten bodem drukken, dus blijven bestaan. Een woord dat bij uitzondering gewicht heeft, dus niet verstuift wordt door Homerus apteros m̄tos genoemd. Dit apteros moet vertaald worden: niet vederlicht, eigenlijk is het „ongevederd” hetgeen zich laat verklaren door (als boven beschreven) vederen op te vatten als sub- stantie met negatief gewicht. (Een apteros m̄tos is dus als een luchtbal zonder gas). Ten slotte bedenke

men, dat dit adjektief niet uitsluitend op woorden, maar ook op andere, stoffelijke zaken, pijlen en schilden wordt toegepast. In die gevallen zijn de vertalingen gevederd en vederlicht de eenige mogelijke; gevleugelde pijlen en vooral gevleugelde schilden is eenvoudig dwaasheid.

III.

Ἄρτεμις ἰοχέαιρα̃.

Het adjektief *ιοχέαιρα̃* als bijnaam van Artemis heeft reeds aanleiding gegeven tot velerlei gissingen, waarvan, naar het mij voorkomt, geen enkele op waarschijnlijkheid of nauwkeurigheid mag aanspraak maken.

De algemeen verspreide, oude, verklaring van het woord is zich (in) pijlen verheugende, dus afleiding van *ἰός* (pijl) en *χαίρειν* (zich verheugen). Dat deze afleiding onmogelijk de ware kan zijn, blijkt reeds bij den eersten oogopslag. Ten eerste wat beteekent de *ε* in de derde lettergreep? En dan de geheele vorming van het woord, is die te verklaren volgens de regelen voor *nomino-verbale* samenstelling? In geenen deele. *ιοχαρεσ-* Nom. *ιοχάρης* en *χαίρ-ιο-ς* zouden in dezen zin te verklaren zijn maar *ἰοχαιρα̃* (ook wilde men de *ε* verdedigen als „voor de welluidendheid ingeschoven”) is het niet. Drie letters van de acht *ε*, *ι* en *α̃* blijven onverklaard en dit is, voor liefhebbers van gezonde woordafleiding juist drie te veel. Om nu tot de beteekenis te komen, ook op dit punt komt ons de afleiding niet bepaald

gelukkig voor. Als Artemis in hare pijlen al te zeer „zich verheugt” zal zij er dunkt ons bezwaar in gaan vinden die mooie pijlen te verschieten en dan zou het er voor het wild nog al niet al te bedenkelijk uitzien. Voor een Sonntagsjäger uit de Fliegende Blätter, of voor Mr. NATHANIEL WINKLE uit de Pickwick Papers is het wellicht een gepaste aanduiding dat zij „veel plezier hebben in geweren en in kruit en lood,” voor de godin der jacht komt ons dezelfde benaming minder geschikt en vooral minder vleierend voor.

De nieuwere Homerologen hebben voor het woord eene andere verklaring gezocht en gevonden. In het Woordenboek van AUTHENRIETH vinden wij het verklaard als Pfeilschützin van *ἰδ-ς* en *χέειν*. Laat ons ook deze laatste afleiding aan eene kritiek onderwerpen. Ten eerste vragen wij naar de beteekenis van het werkwoord *χέειν*. De vraag is niet moeielijk te beantwoorden, daar de verschillende Indo-Europeesche talen op dit punt tamelijk wel overeenstemmen. Indo-Europeesch is de wortel GHŪ- met bijvorm GHU-D- Grieksch XT met twee bijvormen XEF- en XTΔ- (de laatste b.v. in *καταχύσματα* uit .. *χυδμ*..); het Latijn heeft alleen den bijvorm FUD- met de verbreding FU(N)D-, het Germaansch heeft regelmatig GUT- met bijvorm GIUT- (U: IU = Gr. T: EF). De Nederlandsche vormen **gieten, goot, goten, gegoten** beantwoorden volkomen aan de Gotische **giutan, gaut, gutum, gagutan**. Ook de beteekenis is in al de verschillende Indo-Eur. talen vrij wel gelijk gebleven. Zoowel het Grieksche *χέειν* als het Latijnsche *fundere* kunnen op een zeer groot aantal plaatsen in 't Nederlandsch eenvoudig met gieten vertaald worden. Wij gebruiken in onze taal gieten meestal van

vloeistoffen, echter ook wel van fijnverdeelde vaste stoffen, zooals zand, kolengruis enz. In 't Latijn en in 't Grieksch is de beteekenis wijder uitgebreid zoodat men veelvuldig doen uitstroomen, zich laten uitstorten enz. kan vertalen. Gemeenschappelijk kenmerk is echter in al de opgenoemde talen, dat de plaats waar het gegotene te recht komt, steeds min of meer ruim wordt gedacht, zoodat het (binnen een zekeren kring blijvende) niet precies er op aankomt op welk punt het valt. — Om nu op de pijlen terug te komen, de uitdrukking *fundere sagittas* is in 't Latijn bekend. Dit beteekent ongeveer pijlen laten regenen (zooals b.v. van de Perzen, alles behalve uitstekende schutters, ὑπὸ μαστίγων τοξεύοντες). Ook in het Grieksch komt χέειν διστούς voor in een geheel andere beteekenis, waar b.v. Ulysses zijne pijlen voor zijne voeten uitgespreid gereed legt om ze gemakkelijk te kunnen grijpen. — Het blijkt dus, dat de uitdrukking ἰοὺς χέουσα, op Artemis toegepast, zou moeten beteekenen ὃς pijlen uitspreidende ὃς des noods pijlen latende regenen, overal latende neerkomen. De eerste van deze beide vertalingen is vrij wel onverstaanbaar de tweede, die niet onverstaanbaar is, maakt Artemis eerst recht tot eene volbloed Sonntagsjägerin, (men ziet onwillekeurig in dien „regen van pijlen” één enkelen haas, die dood bedaard aan een koolblad zit te knagen).

Een tweede bezwaar is ook voor deze afleiding gelegen in den vorm van het woord. Zij onderstelt namelijk het bestaan van een achtervoegsel -αιρα voor vrouwelijke werkersnamen (*nomina agentium*). Het mannelijk hiervan, na aftrek van het vrouwelijkteeken gevonden, is αρ, maar het zal zeer moeilijk zijn een dergelijk suffix, 't zij in 't Grieksch 't zij in het oorspronkelijke Indo-Europeesch, aan te toonen.

De gebruikelijke uitgangen $\bar{\tau}\bar{\alpha}$ -, $\bar{\tau}\bar{\alpha}\rho$ -, $\bar{\tau}\bar{\omega}\rho$ -, $\bar{\tau}\bar{\rho}\rho$ - met de vrouwelijke afleidselen $\bar{\tau}\bar{\iota}\delta$ -, $\bar{\tau}\bar{\rho}\iota\alpha$ -, $\bar{\tau}\bar{\rho}\iota\rho\alpha$ - zijn overoud en waren, blijkens vergelijking met Latijn, Eraansch en Sanskrit, reeds in Indo-Europeeschen tijd de algemeen gangbare uitgangen.

Thans komen wij zonder verdere omwegen tot het mededeelen van onze eigene verklaring en afleiding voor dit woord. Wij vertalen "Ἄρτεμις ἰοχέαιρα" als volgt: „Artemis, die pijlen draagt in den breeden zak, die door haar om de heupen opgeschort kleet wordt gevormd." Onze afleiding is niet *nomino-verbaal*, maar *nomino-nominaal*, d. w. z. wij leiden het woord van twee substantiva af, waarvan het eerste *ἰός* (pijl) het tweede *χέαρ*, een woord, dat in onze woordenboeken niet te vinden is.

Bepalen wij ons vóór alles tot dit coniecturale substantief *χέαρ*. Het geslacht van dit woord, indien het bestaan heeft, kan (volgens analogische voorbeelden *κτέαρ*, *στέαρ*, *Φρέαρ*, *δέλεαρ*, *πεῖραρ* enz.) geen ander geweest zijn dan Neutrum, de woordstam moet, volgens dezelfde analogie, in zijn volkomensten vorm, bepaald worden op *χεαρ(τ)*-.

Als den verbaalwortel waarvan het afgeleid kan zijn vindt men, al mede volgens zekere wetten een wortel XA-. Deze wortel is werkelijk aanwezig, in het Grieksch in de Werkw. *χάσκειν* en *χαίνειν* in het Latijn in het werk. *hia-re* (red. = *hi-ha*-), in het Germaansch in de werkww. *ga-p-en*, *gee-uwen*, *gäh-nen*, (to) *ga-sp*. De beteekenis is in al deze talen gapen, fig. een breede opening vormen, (half) openstaan enz.

De afleiding van een neutrum Subst. *χέαρ* van den wortel XA- laat zich door verscheidene analoge voorbeelden staven. *κτέαρ* (bezit) is afgeleid van $\surd$ KTA- (*κτᾶσθαι*, *κεκτῆσθαι*);

στῆαρ (gestold vet) van √ ΣΤΑ- (*ίστάναι, ἴστασθαι, ἔστη-
κέναι*); Φρέαρ (put) van √ Φ(Ο)ΡΑ- bor-en, Lat. *fora-re*.
(Verg. het Duitsche **Brunnen** (put), ons woord **bron** met
bohr-en); *πείραρ* is vermoedelijk ontstaan uit *πέρεαρ* en afge-
leid van √ ΠΕΡΑ- oversteken —. Men ziet het, ons
woord *χῆαρ* kan moeilijker anders zijn afgeleid dan van den
wortel ΧΑ- gapen.

Nu de beteekenis van *χῆαρ*. Naar onze meening moet
men deze bepalen als volgt: gapend iets, van voren
openhangende zak en van daar meer bepaaldelijk voor-
schootzak, de breede zak die gevormd wordt door de
onderste slippen van het kleet op te nemen en in den
gordel te steken.

Wij krijgen op deze wijze een schilderend adjektief,
zooals Homerus er zoo vele heeft. Ten eerste wordt de godin
ons voor de oogen gesteld als *succincta Diana*, de godin met
hoog opgeschort kleet, waardoor zij zich van de overige
godinnen onderscheidt. Deze teekening wordt nog aangevuld
door de voorstelling van een aantal pijlen, die zij in den
voorschoot draagt. De laatste voorstelling vinden wij bijzonder
juist kenmerkend voor de godin der jacht. Een pijlkoker
heeft zij natuurlijk wel, maar om ieder oogenblik gereed
te zijn om zonder uitstel het wild, dat zich aan haar voor-
doet, neder te vellen, draagt zij ook eenige pijlen los in
den voorschoot onmiddellijk onder het bereik van de
hand. Deze losse pijlen kenmerken haar voor ons veel
meer dan de boog en de pijlkoker zou doen, als harts-
tochtelijke jagers bij uitnemendheid. Het is namelijk
een praktische inrichting, aan welke het streven naar een
sierlijk, bevallig uiterlijk ten deele wordt opgeëfferd. Wie in
een keurig net jachtcostuum met een zorgvuldig gepoetste

karabijn, een fraaien kruithoorn enz. uit wandelen gaat, behoeft nog niet bepaald een hartstochtelijk jager te zijn. Maar wanneer wij van iemand hooren, dat „zijn zakken altijd vol zitten met kruit en dat zijn handen er altijd zwart van zien”, dan wordt het geval anders.

Er rest ons nog eene korte bespreking te wijden aan de laatste letters van het woord. Dat wij hier met een vrouwelijk adjektiefvorming te doen hebben is duidelijk en wordt ook bij andere afleidingen aangenomen. Wij achten het echter niet ondienstig bij deze gelegenheid aan dit in de leerboeken dikwijls verwaarloosd gedeelte der spraakkunst, de vrouwelijke hulpstamvorming/ bij consonant-stam-adjektieven, eenige regels te wijden.

In het Attische Grieksch is bij verreweg de meeste consonantstam-adjektieven de vrouwelijke stam verloren geraakt, zoodat de mannelijke vorm tevens dienst doet voor het vrouwelijk. Uitgezonderd zijn 1°. de adjektieven op halfvokalische ν (bijvorm $-\epsilon F-$) die alle het vrouwelijk vormen op $\epsilon\alpha$ ($= \acute{\epsilon}F + J\alpha$) 2°. de adjectiva $\mu\epsilon\lambda\alpha\nu-$ (zwart), $\tau\alpha\lambda\alpha\nu-$ (ongelukkig) en $\tau\epsilon\rho\epsilon\nu-$ (teeder) die als vrouwelijk $\mu\epsilon\lambda\alpha\iota\nu\alpha$, $\tau\alpha\lambda\alpha\iota\nu\alpha$ en $\tau\epsilon\rho\epsilon\iota\nu\alpha$ (uit $\mu\epsilon\lambda\alpha\nu + J\alpha$ enz.) vormen 3°. het telwoord $\acute{\epsilon}\acute{\omicron}\nu$ oorspronkelijk $\sigma\epsilon\mu-$ (Lat. *sem-el* (eenmaal) en *sin-gült* uit *sem-cült* = ééntjes”) (μ -stammen gingen in het Grieksch tot ν -stammen over, vergelijk $\chi\theta\omicron\nu-$ met $\chi\theta\alpha\mu\alpha\lambda\acute{\omicron}-\varsigma$ en *humu-s*). Het vrouwelijk wordt, zooäls wij ook in andere gevallen zullen opmerken, van een' versmalden bijvorm afgeleid, de versmalde bijvorm is $\sigma\mu$ met vokalische μ ; uit $\sigma\mu + J\alpha$ krijgen wij daarna $\mu\acute{\iota}\alpha$ evenals $\mu\iota\kappa\rho\acute{\omicron}-\varsigma$ uit $\sigma\mu\iota\kappa\rho\omicron-\varsigma$, $\mu\epsilon\iota\delta\iota\acute{\alpha}\nu$ uit $\sigma\mu\epsilon\iota\delta\iota\acute{\alpha}\nu$ $\acute{\epsilon}\mu\alpha\rho\tau\alpha\iota$ uit $\acute{\sigma}\acute{\epsilon}\sigma\mu\alpha\rho\tau\alpha\iota$ enz. en $\mu\acute{\iota}\alpha$ wordt ten slotte zeer natuurlijk tot $\mu\iota\alpha$.

4°. Na *ντ-* neemt het teeken $\overset{\circ}{\text{J}\alpha}$ den voornaam van *-σα-*. Als zoodanig doet het zich voor bij *παντ-* (ieder, al) Vrouw. *πάσα* (uit *παντ-σα* en dit voor *παντ + Jα*), bij *έκοντ-* (vrijwillig) Vrouw. *έκουσα* (uit *έκοντ-σα* en dit voor *έκοντ + Jα*), en verder bij alle Participia op *-οντ-*, *-αντ-* en *-εντ-* *λύουσα-*, *λύσασα-*, *λυβείσα-* enz.

5°. De adjektiva op *-Fεντ-* (= -rijk of vol) vormen het vrouwelijk van een versmalden stamvorm op *-Fετ-* zonder $\checkmark$, dus b.v. (bekoringvol) *χαρι-εντ-* Vrouw. *χαριεσσα-* (uit *χαριετ + Jα*; *ττ* of *σσ* = *tsj*). (NB. De versmalde stamvorm treedt op, behalve in den vrouwelijken stam, ook nog in den Dat. Meerv. *χαριεσι* (uit *χαριετ + σι*) en in den Comp. Sup. *χαριεσ-* $\left\{ \begin{array}{l} \text{τερο-} \\ \text{τατο-} \end{array} \right.$ uit *χαριετ + \left\{ \begin{array}{l} \text{τερο-} \\ \text{τατο-} \end{array} \right..*

6°. De Perfektumparticipia op *-Fότ-* vormen het vrouwelijk van een versmalden stamvorm zonder *ο* op *υ(τ)-* uit *Fτ-*. Noorb. *λελυκ-* *Fότ-* Vrouw. *λελυκ-υια* (uit $\dots Fτ + Jα$).

(Verder kan men uit het Attische dialekt alleen nog per-soonsaanduidende substantiva aanhalen als *άνασσα* voor *άνακ-Jα* van *άνακτ-Θρᾶττα* voor *Θρακ-Jα* van *Θρακ-* enz.).

Van de Homerische femininumvormen, die niet in het Attisch voorkomen zullen wij thans nog een aantal bespreken.

(*Αμάζονες*) *άντιάνειρα* — *άντι-ανερ-Jα* (tegen mannen opgewassen).

βωτι-άνειρα mannen voedende = *βωτιανερ-Jα*.

εύπατέρεια is een onmogelijke vorm. Om uit te drukken (een) edelen vader hebbende moet men de lezing veranderen in *ήύπάτειρα* = *ήυ-πατερ + Jα*, dat volkomen gezond is.

δβριμόπατρα (niet *-πατρι* te lezen, zooals in onze teksten)

een geweldigen vader hebbende; de laatste letter-greep klinkt als -trja; de *j* wordt niet geschreven. De vrouwelijke stamvorming is hier weder afgeleid van den versmalden stamvorm -πατρ- van -πατερ-.

ἀργυρό-πέζα zilvervoetig uit ἀργυρο-πέδ + ᾱ. Van -ποδ- (voet) was in samenstellingen de versmalde stamvorm -πέδ-. (Hierhij behoort het Attische substantief τράπεζα uit (τε)τρα-πέδ + ᾱ viervoetige.)

δήμητρα bedwingster van δμη-τερ + ja, δρήστειραι werkers van δρησ-τερ + ja-i en andere woorden op -τειραι; τερ- is versmalde stamvorm van -τηρ-.

πρόφρασσα voorbedachtzaam uit προ-Φρόσ + ja; Φρό(σ)-versmalde stamvorm van -Φρον(σ)- = -gedachtig.

βοῶν ὀρθοκραιρῶν rechthoornige ὀρθοκραιρα- uit ὀρθο-κραρ + ja- (κράρ oude bijvorm van κέρας).

Eigennamen op -κλεια -γενεια enz. uit κλεῖεσ + ja, γενεεσ + ja enz.

πότνια (gebiedster, mevrouw) vrouwelijk v. (ποτι-ς) ποσι-ς (heer, man) uit ποτι-να voor ποτι + ja (verg. τινω ik vergeld voor τι-ω en de pron. vormen τίνος, τινί enz. voor τι-ός, τι-ι).

Op deze wijze dus is ἰοχέαιρα gevormd uit ἰο-χεαρ + ja en beteekent „pijlvoorschootige” d. w. z. pijlen in den voorschoot dragende.

Ontzuurd met Bookkeeper aug 2000

